

Ansamblis „Lietuva“ jungiasi išvien su istorikais – koliažinės operos „Mažvydas“ kūrėjai prisidės prie Mažvydo tyrėjų. Nuo šiol kartu su neformalia Martyno Mažvydo biografijos tyrimo iniciatyvine grupe planuojama skleisti žinią ir keistis įdomiomis išvalgomis apie pirmosios lietuviškos knygos – „Katekizmo“ – autorių, jo palikimą, asmeninį gyvenimą ir naujai atrastus faktus.

Tikimasi, jog ateityje numatoma sklaida, grindžiama ansamblio „Lietuva“ ir mokslininkų bendradarbiavimu, o taip pat aktualiais viešinimo formatais, paskatins didesnę susidomėjimą šia iškilia asmenybe. Jau antrus metus to siekia ir Kęstučio Jakšto režisuojamas spektaklis „Mažvydas“ pagal Just. Marcinkevičiaus dramą, šiandien turą pradedantis su išparduotais bilietais Panevėžyje ir vėliau tęsiantis kituose miestuose.

„Konsultacijos ir bendradarbiavimas su istorikais – tai natūralus etapas įgyvendinant mūsų strategiją, susijusią su gyva istorija – istorijos aktualizavimu scenos mene, per muzikos ir šokio spektaklius. Pavyzdžiui, dabar konsultuojamės su muziejininkais ir istorikais pradėdami kurti muzikinį spektaklį apie Lietuvos Žaną d’Ark – Emiliją Pliaterytę, karžygę ir 1831 m. sukilėlių karinių pajėgų kapitone. Kūrybinis procesas gana sudėtingas ir imlus laikui, ir nepaisant to, kiek mums leidžia interpretuoti meninis požiūris, nenorime atitolti nuo istorinių faktų. Toks yra mūsų sprendimas kartu su režisieriumi K. Jakštu, kuris su ansambliu kūrė ir koliažinę operą „Mažvydas“. Ir nors „Mažvydas“ buvo statomas pagal Just. Marcinkevičiaus dramą, tiek režisierius, tiek scenarijaus ir libreto autorius Arnas Ališauskas, scenografas Gintaras Makarevičius ir kiti gilinasi į „Katekizmo“ autoriaus biografiją, tos epochos realijas ir aplinką. Kaip ir įvertino M. Mažvydo biografijos tyrimo iniciatyvinė grupė, taip per dramaturgiją, patrauklia sceninių pastatymų forma mes skleidžiame informaciją apie iškilios asmenybės palikimą bei taip prisidedame prie nacionalinės kultūros sklaidos“, – pasakoja ansamblio „Lietuva“ vadovė Edita Katauskienė.

Mokslinės informacijos patrauklesnės formos

Po sėkmingų „Mažvydo“ spektaklių liepą, netrukus pasigirdo žinia ir apie naujai buriamą Mažvydo tyrėjų grupę. Dalis jų programą matė gyvai, todėl palaiko tokį meninį sprendimą.

„Kaip ir mokslininkams, taip plačiai visuomenei yra noras giliau suprasti XVI a. realijas, prie lietuviškos kultūros palikimo ir sklaidos Mažijoje Lietuvoje prisidėjusias asmenybes. Šia linkme pažinimo ir tyrimų procesas yra nebaigtinis. Viliamės, kad po metų kitų galėsime pasidalinti naujomis išvalgomis. Šiuo metu džiaugiamės ansamblio „Lietuva“ iniciatyva meninėmis formomis pažiūrėti į Just. Marcinkevičiaus „Mažvydą“ ir jį perteikti šių dienų visuomenei. Manome, kad toks žvilgsnis į M. Mažvydą ir jo kūrybinį palikimą bus įdomus ne tik Lietuvos žiūrovams, bet tautiečiams už Lietuvos ribų“, – sako Martyno Mažvydo

biografijos tyrimo grupės koordinatorius, Lietuvos valstybės istorijos archyvo istorikas, vyriausiasis archyvaras Virginijus Jocys.

Pasak istoriko, visuomet verta ieškoti įdomesnių formų, kad mokslinė informacija būtų patraukli ir suprantama visuomenei.

„Kaip žinia, mokslininkai – istorikai, kalbininkai, kultūros istorikai, tirdami istorinį įvykį ar kultūros reiškinių, vadovaujasi savo laikmečio pripažintais tyrimo būdais ir metodais. Kartais tie tyrimo rezultatai būna suprantami siauresnei visuomenės daliai, todėl reikalinga populiareesnė informacijos sklaida, atliekama per straipsnius, poeziją, muzikos kūrinius ar kitomis meninėmis formomis viešose erdvėse. Tokiu atveju, mokslininkų išvados apie asmenybes ar tautos raidai svarbūs įvykiai, pastiprinti meninėmis formomis, priimami visuomenės ir tampa krašto, nacionalinės ar kontinento kultūros dalimi. To pavyzdys – Durbės, Žalgirio mūšių pergalės, Vilniaus universiteto įsteigimas, M.K. Čiurlionio kūrybinis palikimas, 1906 m. pirmoji nacionalinė lietuvių opera „Birutė“, sutartinių giedojimo tradicijos UNESCO tarptautinis pripažinimas ir kt.“

Be Lietuvos valstybės istorijos archyvo, į iniciatyvinę tyrėjų grupę savo atstovus delegavo ir Vilniaus universitetas – profesorę dr. (HP) Dainorą Pociūtę-Abukevičienę, Lietuvių kalbos institutas – dr. (HP) Oną Aleknavičienę, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka – dr. Dainių Vaitiekūną, Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas – dr. Liuciją Citavičiūtę, Mažosios Lietuvos reikalų taryba – dr. Algirdą Matulevičių. Grupei taip pat talkins nepriklausomi ekspertai, mokslininkai bei visuomenininkai. Tokia iniciatyva numatoma iki pat 2027 m., minint 480-ąsias pirmosios knygos sukūrimo metines.

Istorija rėmėsi ir operos „Mažvydas“ kūrėjai

Unikalus muzikinis spektaklis „Mažvydas“, jungiantis istoriją ir poeziją, realius faktus ir kūrybos laisvę, pasakoja apie pirmosios lietuviškos knygos autorių, jo dramatišką ir sudėtingą gyvenimą, iššūkius ir realybę XVI amžiuje.

Koliažinei operai tekstą, artimą Just. Marcinkevičiaus kūrybai, parašė garsus poetas ir rašytojas A. Ališauskas. Nors „Mažvydas“ buvo kuriamas pagal šviesaus atminimo rašytojo dramą, libreto autorius nemažai gilinosi ir į pačią istoriją, tiesa, pasigendant faktų apie asmeninį Mažvydo gyvenimą.

„Iki šiol nežinojau ir tik kalbėdamasis su senosios literatūros istorikais ir išsiaiškinau, kad visą dramą „Mažvydas“ ir Mažvydo meilės istoriją, Lietuvoje paliktos moters ir sūnaus istoriją Just. Marcinkevičius sukūrė pats. Šaltiniai suteikia ne per daugiausiai informacijos

apie M. Mažvydo gyvenimą, ypač asmeninį, apie periodą tarp Vilniaus ir Ragainės, ir mūsų sąmonėje suformuotas M. Mažvydo įvaizdis, pirmosios knygos sukūrimo kontekstas smarkiai paveiktas būtent Just. Marcinkevičiaus matymo, jo dramos.“

Mažvydo biografijos iniciatyvinė grupė ieškos naujų duomenų ir dokumentų apie pirmosios lietuviškos knygos autorių, juos sistemins bei publikuos. Žinomi tik apytiksliai M. Mažvydo gimimo metai ir tikslesnė mirties data, tačiau jokiais tiesioginiais dokumentais šie faktai nepatvirtinti. M. Mažvydo gyvenimas buvo padalintas tarp Lietuvos, iš kur, manoma, jis buvo kilęs, ir Prūsijos, kur jis emigravo dėl religinių įsitikinimų Reformacijos metais. Ne visi istoriniai archyvai išlikę, didžioji dalis po Antrojo pasaulinio karo buvo išblaškyta po įvairias šalis – Vokietiją, Lenkiją, Rusiją.

„Į klausimą, kiek arti istorinės M. Mažvydo asmenybės buvo Just. Marcinkevičius, galutinai niekas neatsakys. Bet labai aiškus kitas dalykas: kurdamas savo pasakojimą, poetas labai disciplinuotai laikėsi istorinės logikos, istorinės tiesos. Bent jau iki šiol neteko skaityti, kad Just. Marcinkevičiaus dramose yra momentų, prieštaraujančių istorijos faktams ar M. Mažvydo biografijai. Nebūtina buvo būtent taip, kaip užrašė poetas, bet ir taip galėjo būti“, – samprotauja A. Ališauskas, Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto premijos laureatas.

„Nė vienas neatkursime istorijos, kaip buvo iš tikrųjų. Manau, ir Marcinkevičiui rūpėjo gyvenimo prasmė, tikėjimas savo darbais, vidinė žmogaus drama. Mes laikomės visiems gerai žinomų faktų ir jų neiškraipome, tačiau pasirinktas žanras, koliažiniai elementai mums leidžia stilizuoti tą laikmetį bei, pasitelkiant muzikinės raiškos formas, apie Mažvydą pasakoti šiandieniniame kontekste“, – libreto autorių papildė „Mažvydo“ režisierius K. Jakštas.

Meninė forma pasiteisino

Teigiami atgarsiai byloja, kad muzikinis „Lietuvos“ spektaklis sujaudino žiūrovus ir paskatino plačiau domėtis Mažvydu. Liepos 6 d. Palangoje su „Mažvydu“ buvo giedama Tautiška giesmė, o liepos 8 d. Vilniuje, Valdovų rūmų kieme spektaklį stebėjo gausus būrys žiūrovų, tarp kurių – į renginį atvykusi Prezidentė Dalia Grybauskaitė.

Muzikinėje dramoje vaidmenis atlieka žinomi ir pripažinti aktoriai bei atlikėjai: M. Mažvydą įkūnija Vladas Bagdonas pakaitomis su Giedriumi Arbačiausku, Mažvydo mylimąją Mariją – Monika Marija ir ją keičianti Dovilė Kazonaitė, Mažvydo sūnaus Kasparo vaidmeny – Mantas Jankavičius ir Rokas Spalinskas pakaitomis, Mažvydo posūnį Kristupą – Rokas Laureckis, o Mažvydo žmonos Benignos vaidmenį pakaitomis atlieka operos žvaigždės Jovita Vaškevičiūtė ir Joana Gedmintaitė. Kitus spektaklio vaidmenis atlieka muzikinės dramos sumanytojai,

organizatoriai ir atlikėjai – valstybinis ansamblis „Lietuva“.

2020 m. suplanuotas „Mažvydo“ turas dėl pandemijos buvo perkeltas į šiuos metus. Po sugrįžimo liepą, programa rudenį tęsiama ir kituose Lietuvos miestuose: Kaune, Klaipėdoje, Panevėžyje, Marijampolėje, Alytuje bei Mažeikiuose.

